

mációs és számítógépes magánvállalkozásokéival, de a tudományos közkönyvtárakéival sem versenyképes.

... A magas színvonalú és az egész lakosság által használt könyvtári szolgáltatások elérhetőségét és minőségét – s ennek következtében az ország eddig elért magas műveltségi színvonalát – veszélyez-

teti a kialakult helyzet. A döntéshozóknak továbbra is figyelmet kell fordítaniuk a területre, s garantálniuk, hogy a jövőben is szakképzett munkaerő kerüljön a közkönyvtárakba.

(Sz. Nagy Lajos)

Lásd még 97

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

01/085

HILL, J.B. – MADARASH-HILL, Cherie – HAYES, Nancy: Remote storage of serials: its impact on use = Ser.Libr. 39.vol. 2000. 1.no. 29-39.p. Bibliogr. 14 tétel.

Folyóiratok távoli tárolásának hatása a használatukra

Egyetemi könyvtár; Igény; Idős olvasó; Tároló könyvtár

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

1994-ben az Akroni Egyetem tudományos és műszaki könyvtára helyhiány miatt 50 ezer kevéssé használt folyóiratot egy távoli tároló raktárba helyezte át. A tároló raktárban elhelyezett kötetek iránti kérések vizsgálata azt mutatta, hogy a házon belüli használat adatai jól használhatók a kevéssé igé-

nyelt címek előrejelzésére. De amikor összehasonlították az egyes folyóiratok használatát a tároló könyvtár előtti és utáni állapotban, akkor kiderült, hogy jelentősen csökkent a tároló raktárba kihelyezett címek használata. Ez azt mutatja, hogy a külső raktárakból nem szívesen kérnek folyóiratokat az olvasók.

(Autoref.)

01/086

ROMANOS DE TIRATEL, S.: Conducta informativa de los investigadores argentinos en Humanidades y Ciencias Sociales = Rev.Esp.Doc.Cient. 23.vol. 2000. 3.no. 267-285.p. Bibliogr. 23 tétel.

Res. angol nyelven

Az argentin humán és társadalomtudományi kutatók tájékozódási szokásai

Használói szokások; Kutató -mint olvasó; Szakirodalom -humán tudományi; Szakirodalom -társadalomtudományi

A vizsgálat fő eredménye, hogy a humán- és a társadalomtudományi kutatók informálódási szokásai

gyakorlatilag nem különböznek egymástól: fő forrásuk a könyv (62, ill. 51%) és a folyóiratcikk (22, ill. 28%) továbbá a kollégákkal való konzultáció, s ezt követően az olvasás. A bibliográfiák és másodlagos szolgáltatások igénybevétele 27, illetve 23%-ban jellemző. A könyvtárat heti egy-két alkalommal 66, illetve 25% keresi fel, heti egynél ritkábban a humán kutatók 12%-a, a társadalomtudósok 35%-a fordul meg.

Hasonló a használt (idézett) irodalom kor szerinti megoszlása is, némi eltérés a felhasznált irodalom nyelvében van: mindkét esetben az anyag kb. háromnegyede spanyol, ezt a humán területen az olasz, francia, angol (8, 7, 5%), a társadalomtudományi területen az angol, francia, olasz (17, 4, 1%) követi. A szakirodalom áttekintése azt mutatja, hogy a kulturális, egyetemi környezeti, intézményi és szervezeti, valamint információs infrastruktúráis különbözőségeik ellenére a kutatók információkeresési, tájékozódási szokásainak lényeges vonásai nem különböznek az angolszász országokban tapasztaltaktól.

(*Mohor Jenő*)

Lásd még 35, 94-95, 102

Olvasáskutatás

01/087

BERTSCHI-KAUFMANN, Andrea: „Dass wir auch CD-Rom haben, finde ich gut!“ Lesen und Lernen im Buch und am Bildschirm: Ergebnisse eines Schweizer Forschungsprojekts = Buch Bibl. 52.Jg. 2000. 9.no. 577-581.p.

Res. angol nyelven

Tanulás és olvasás a képernyő előtt: egy svájci kutatási projekt eredményei

CD-ROM; Felmérés; Gyermekek- és ifjúsági olvasók; Használati szokások; Számítógép-hálózat

A „Svájc jövője” elnevezésű átfogó kutatási program keretében 1997-99 között egy kisebb kutatói csoport azt vizsgálta: hogyan változnak meg a gyerekek olvasási szokásai, ha a hagyományos könyvforma helyett CD-ROM-on vagy az interneten keresztül jutnak a szöveghez? A vizsgálat két éven keresztül folyt az alapfokú iskolák 20 kiválasztott osztályában. Ezek tantermében multimédiás olvasótermet rendeztek be, melyekben a gyerekek számára a könyvek és az irodalmi CD-ROM-ok bő választékát biztosították, valamint lehetővé tették az internet használatát is. Ügyeltek arra, hogy az olvasmányok minden típusa rendelkezésre álljon: a magas értékű gyerekirodalomtól a szórakoztató műveken át a triviális gyerekirodalomig, a CD-ROM gyűjteményen belül pedig a klasszikus gyerekkönyvek digitális változatától a kézikönyvként használatos multimédiás szakkönyvekig, sőt szerepelt interaktív ifjúsági krimi is. (Ebben a műfajban az olvasónak lépésről-lépésre aktívan be kell kapcsolódnia a cselekménybe, ha el akar jutni a sikeres befejezéshez, a tettes leleplezéséhez.)

A gyerekek a gyűjteményt a hetente megtartott „szabad olvasási órában”, a tanórák közti szünetekben és szabad idejükben használhatták. Olvasmányairól naplót vezettek, a kutatók ezek elemzésével jutottak el megállapításaikhoz. Az eredményeket összehasonlították azoknak a tanulóknak az olvasási szokásaival, akiknek az iskolai keretek között csak a hagyományos könyv állt rendelkezésre. A csak könyvet olvasók táborában nagy és jellegzetes különbség mutatkozott a fiúk és a lányok olvasmányai között. A lányok lényegesen többet olvasnak, s beszámolóik írására több időt szánnak. Olvasónaplójuk többnyire a tartalom újra elmondása. A fiúk olvasói aktivitása mélyen a lányoké alatt marad, keveset olvasnak, és kedvelik a kevés szövegű

képregényeket. Olvasónaplóikban több a kommentár és az értékelés, mint a lányok beszámolóiban.

Azokban a csoportokban, melyeknek az irodalmi CD-ROM gyűjtemény is rendelkezésére állt két tanéven át, a lányok és a fiúk olvasói aktivitásának különbsége kiegyenlítődött. A lányok ui. megmaradtak hagyományos könyvolvasónak, az „interaktív-könyvet”, a CD-ROM-ot csak lazításként vették igénybe, míg a fiúk sokkal hosszabban időztek a CD-ROM mellett, mint a lányok, és gyakran ez a médiatípus vált náluk az egyetlen olvasmányfajtává, felváltva a hagyományos könyvet.

Az internet – a CD-ROM-mal szemben – a vizsgálat tanulsága szerint a fiatalok számára szinte kizárólag csak kommunikációs eszköz, igen ritkán használják információs forrásként.

A vizsgálat végső következtetése: ha a gyerekek és fiatalok a szöveghordozó dokumentumtípusok különféle fajtái között válogathatnak, megtanulják a dokumentumtípusok, a témák és a szövegek közötti választást. A korszerű könyvtárnak ezért mindezek vonzó együttesét kell nyújtania használóinak.

(Katsányi Sándor)

Használók képzése

01/088

DANNENBERG, Detlev: Wann fangen Sie an? Das Lernsystem Informationskompetenz (LIK) als praktisches Konzept einer Teaching Library = Bibliotheksdienst. 34.Jg. 2000. 7/8.no. 1245-1259.p.

Az információs jártasság oktatása – a tanító könyvtár koncepciójának gyakorlati megvalósítása

Használói szokások; Használók képzése; Szakirodalmi ismeretek -használóknak

A hamburgi könyvtárosképző főiskolán „Információs kompetencia munkaközösség” néven munkacsoport alakult azzal a céllal, hogy kidolgozza az infor-

mációhasználati ismeretek oktatásának korszerű módszerét. E módszerek segítségével a közművelődési, szak-, felsőoktatási- vagy iskolai könyvtárak képesek a „tanító könyvtár” (Teaching Library) szerepét betölteni. Módszerüket, melyet a hasonló amerikai kezdeményezések felhasználásával dolgoztak ki, „Információs kompetenciai oktatási rendszer” címen publikálják, és már kipróbálták a hamburgi főiskolán és a tartomány középiskoláiban.

Az információs kompetenciának négy, egymásra épülő területét különböztetik meg:

1. A „téma” helyes megközelítése, azaz az információsükséglet pontos felismerése, szabatos megfogalmazása, a megoldáshoz vezető kérdések feltevése.
2. Az információ megtalálása. Ide tartozik a keresési stratégia ismerete, az általános és a szaktájékozódás eszköztárának ismerete, a könyvtárban történő formális és tematikus keresés, az internethasználat.
3. A talált információk értékelése relevanciájuk alapján, kritikus gondolkodásmód.
4. A talált információk feldolgozása. A különböző olvasási- és tanulási technikák ismerete, a kapott információk szöveggé formálásának tartalmi és formai ismeretei, beleértve a szóbeli (előadás) és a vizuális (grafikai) feldolgozás módjait is.

Az ismeretek átadásánál a következő didaktikai elveket kell alkalmazni:

- Résztvevő-orientáltság. Alapvető szempont: Mi hasznos a résztvevőnek?
- Téma-központúság. Nem a tárgyból (az információkeresés és feldolgozás eszközei) kell kiindulni, hanem a feldolgozandó témából. Az oktatás központjában mindig a téma áll, az eszközrendszer ebből következik, ennek van alárendelve.
- Az aktivizáló módszereket kell előnyben részesíteni a hagyományos előadásos-demonstrációs módszerrel szemben. A hagyományos könyvtárhasználat-oktatás a könyvtárba való bevezetés-

ből, alapinformációk átadásából, a katalógusok bemutatásából, a hallgatók kérdéseire biztosított időből állt. Az új módszer az egyéni és a csoportos feladatokat helyezi előtérbe. Ez a résztvevőktől is, a könyvtártól is nagyobb ráfordítást igényel, de nagyobb eredménnyel is jár.

Javasolt didaktikai eszközök:

- Munkafeladatok, melyeket a résztvevőknek vagy feladatlapon vagy online formában kell megoldaniuk. A feladat végezhető az oktatási idő keretében, azon kívül, vagy részben az oktatási időben.
- A résztvevők előadóként történő aktivizálása csoportmunka keretében. A jelszó: „Tanítva tanulni!” Ez a leghatásosabb tanulási módok egyike.
- Modellek alkalmazása az oktatási folyamatban.
- A résztvevők kölcsönös segítségére épülő („hallgató segít hallgatót”) módszer, tutorok segítségnyújtása az egyéni problémahelyzetekben.
- Egyéni kutatási feladatok, referátumok készítése.
- A sikeres részvétel elismerése az intézmény által kiállított dokumentummal.

A vázolt módszereket sikeresen alkalmazták a hamburgi főiskola könyvtár- és információszakos hallgatóinál mint „a könyvtár és a tájékoztatás gyakorlatába való bevezetést” négy héten át heti két órában, valamint a Schleswig-Holstein tartomány iskoláinak 11. osztályában, „a tanulás elmélyítése” tantárgy (heti két óra) keretében.

(Katsányi Sándor)

01/089

NIEMI-GRUNDSTRÖM, Minna: Opetusmateriaali verkossa – uudenlainen opiskeluympäristö = Signum. 33.vol. 2000. 6.no. 129-131.p.

A tananyag a hálón: az információkeresés oktatásának tapasztalatai a Tamperei Egyetemen

Használók képzése -felsőoktatásban; Szakirodalom -társadalomtudományi; Számítógép-hálózat

A Tamperei Egyetem Központi Könyvtárában 1997-től folyt a társadalomtudományi kar hallgatói számára a „Könyvtárhasználat és az információszerzés alapjai” című eligazító kurzus, főleg a PowerPoint demonstrációs szoftver segítségével. 2000 január-februárjában új típusú tanfolyam indult: a tananyag ugyanis felkerült az internetre az egyetem oktatástechnológiai központjának technikai segítségével. A tanfolyam az információkeresésbe és a központi társadalomtudományi információforrások használatába kívánja bevezetni a hallgatókat.

Az internetre került tananyag kb. 25 A4 ív terjedelmű. Bevezet az információkeresési folyamat tervezésébe, a keresőprofil készítésébe, valamint az elektronikus forrásokra történő hivatkozás technikájába. Áttekinti a központi társadalomtudományi adatbázisokat, az elektronikus periodikumok közvetítő szolgáltatásait, s megismertet a tanfolyam a virtuális könyvtár mibenlétével is.

A kurzus bevezető előadásból és három, 2-2 órás gyakorlati foglalkozásból áll, amelyen az első évfolyamok hallgatói vesznek részt. A gyakorlati foglalkozásokon a hallgatók önállóan dolgoznak a hálózaton található űrlapokra. Ezeket elektronikus postán továbbítják a tanfolyam vezetőjének, aki azután a következő gyakorlati foglalkozás elején szóban értékeli őket. A gyakorlat során a hálón lévő tananyag folyamatosan segítségül hívható, s a hallgatókat arra kívánják ránevelni, hogy a későbbi „éles” információkeresések közben is támaszkodjanak rá, ha a szükség úgy kívánja.

Ez az első internetes tanfolyam abban különbözött a korábbiaktól, hogy sokkal aktívabb lett a hallgatók szerepe, a tanfolyam vezetői pedig nem a különböző adatbázisok keresési sajátosságainak előadói-ként és mintakeresések bemutatóiként voltak jelen,

hanem konkrét keresési szituációk eligazítóiként. A számos pozitív tapasztalat mellett leginkább azt látjuk problematikusnak, hogy – mivel mind a tananyag, mind az információkeresés megtanítandó

eszközei a hálón találhatóak – az oktatás sikere teljességgel az internet-kapcsolatok működésének a függvénye.

(Sz. Nagy Lajos)

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS ÉS -TERJESZTÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

01/090

PEARSON, Stephen: The century of film. Bibliographic control and legal deposit of the moving image = *Aslib Proc.* 52.vol. 2000. 7.no. 247-253.p. Bibliogr.

A film évszázada. A mozgóképek bibliográfiai számbavétele és kötelezpéldány-szolgáltatása az Egyesült Királyságban

Dokumentumleírás; Film; Kötelezpéldány

A némafilm korszakából a brit filmtermésnek mintegy 20%-a maradt fenn. Ez csak feltételezés, mivel nem készült rendszeres összeírás, nem tudható, hogy pontosan mennyi vészett el. Utólag kell összegyűjteni az adatokat filmgyártó cégek katalógusai, fennmaradt és újonnan előkerülő filmek, töredékek, valamint a korszak kereskedelmi filmmagazinjai alapján. A hangosfilm korszak nagyjából az 1927-es filmtörvénytől számítható, amikor követelménnyé vált a filmek címének és hosszúságának be-

jegyztetése. (A korai hangos filmek fele is elvesztett.) A filmtermés rendszeres nyilvántartása 1934-ben kezdődött, amikor elindult a Brit Filmin-tézet (BFI) havi filmhíradója, *Monthly Film Bulletin* címmel. A lap eleinte kevés adatot közölt a filmekről, de rövidfilmek, oktatófilmek és külföldről behozott anyagok is szerepeltek benne. Az 1990-es években a *Monthly Film Bulletin* beleolvadt a *Sight and Sound*-ba, így ez a lap folytatja tovább a brit filmművészet katalógizálásának hagyományát.

A videokazetták és interaktív lemezek nyilvántartása 1963-ban a Brit Nemzeti Filmkatalógusnál kezdődött, mely azóta is megjelenik a BFI és a British Library közös vállalkozásában, jelenleg *The British National Film and Video Guide* címmel. Fölveszi a multimédia programokat, oktató- és dokumentumfilmeket, helyi jelentőségű anyagokat, tévéműsorokat is, de kizárja a reklámfilmeket, az amatőr filmeket, és a vállalatok belső használatú filmjeit.

1971-ben az Országos Oktatástechnológiai Tanács jelentésben fogalmazta meg a nem hagyományos dokumentumok bibliográfiai számbavételének igényét. Ennek eredményeképpen a 70-es, 80-as években több HELPIS című katalógus-kötet jelent meg a felsőoktatási intézmények által kiadott AV forrá-